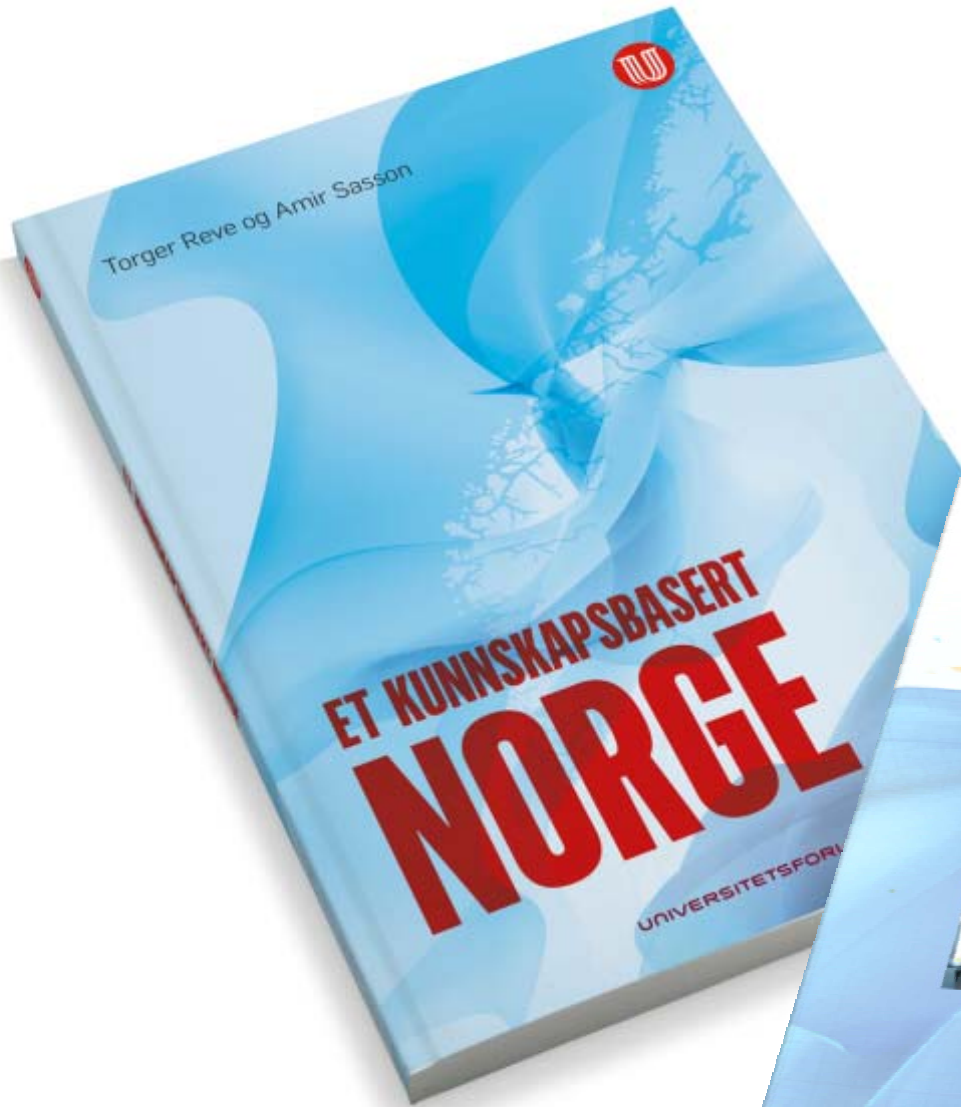

Et kunnskapsbasert Sogn og Fjordane

Skei, 12. januar 2012,
Inge Jan Henjesand

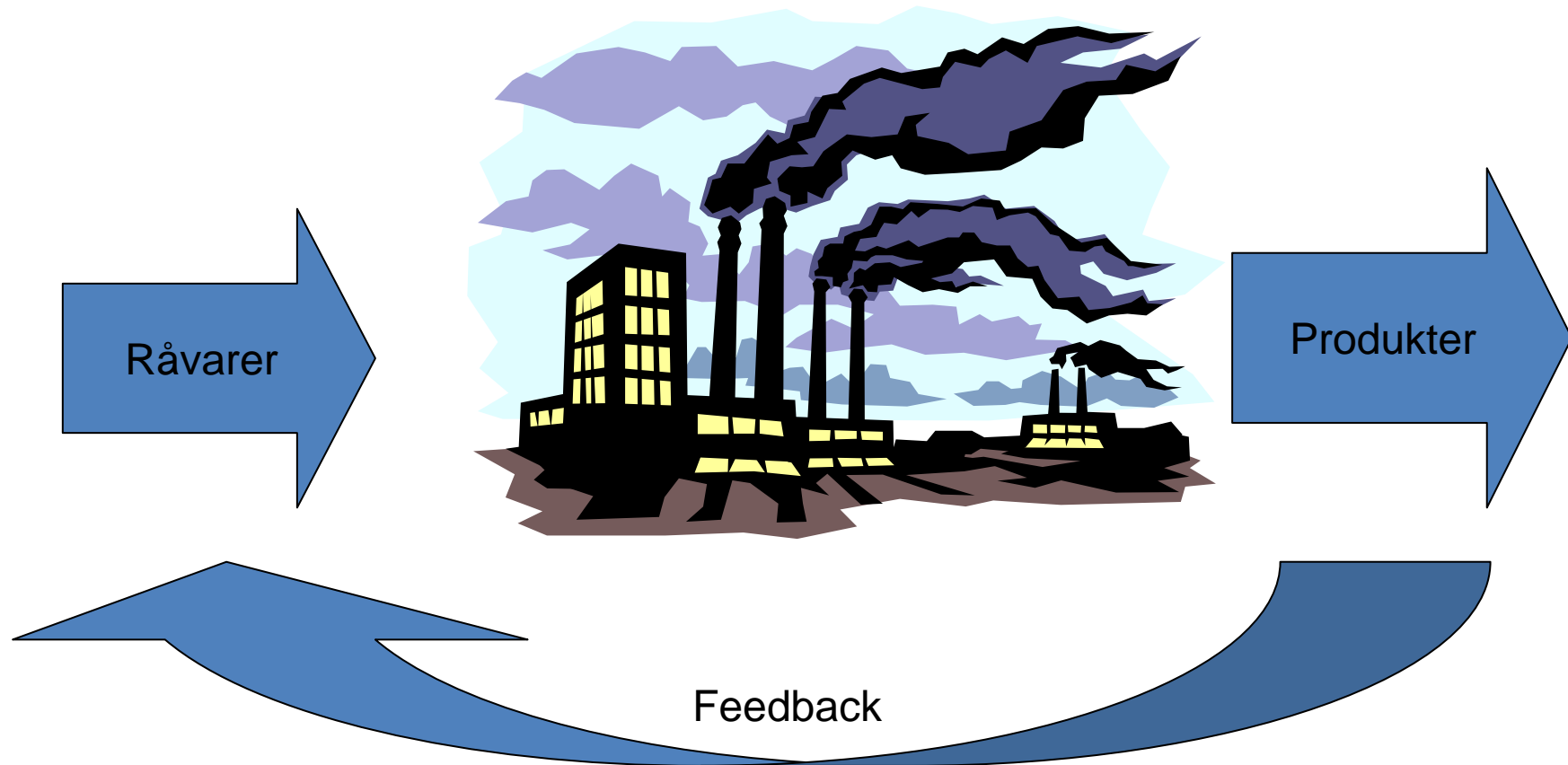

abelia

Næringsliv som industri

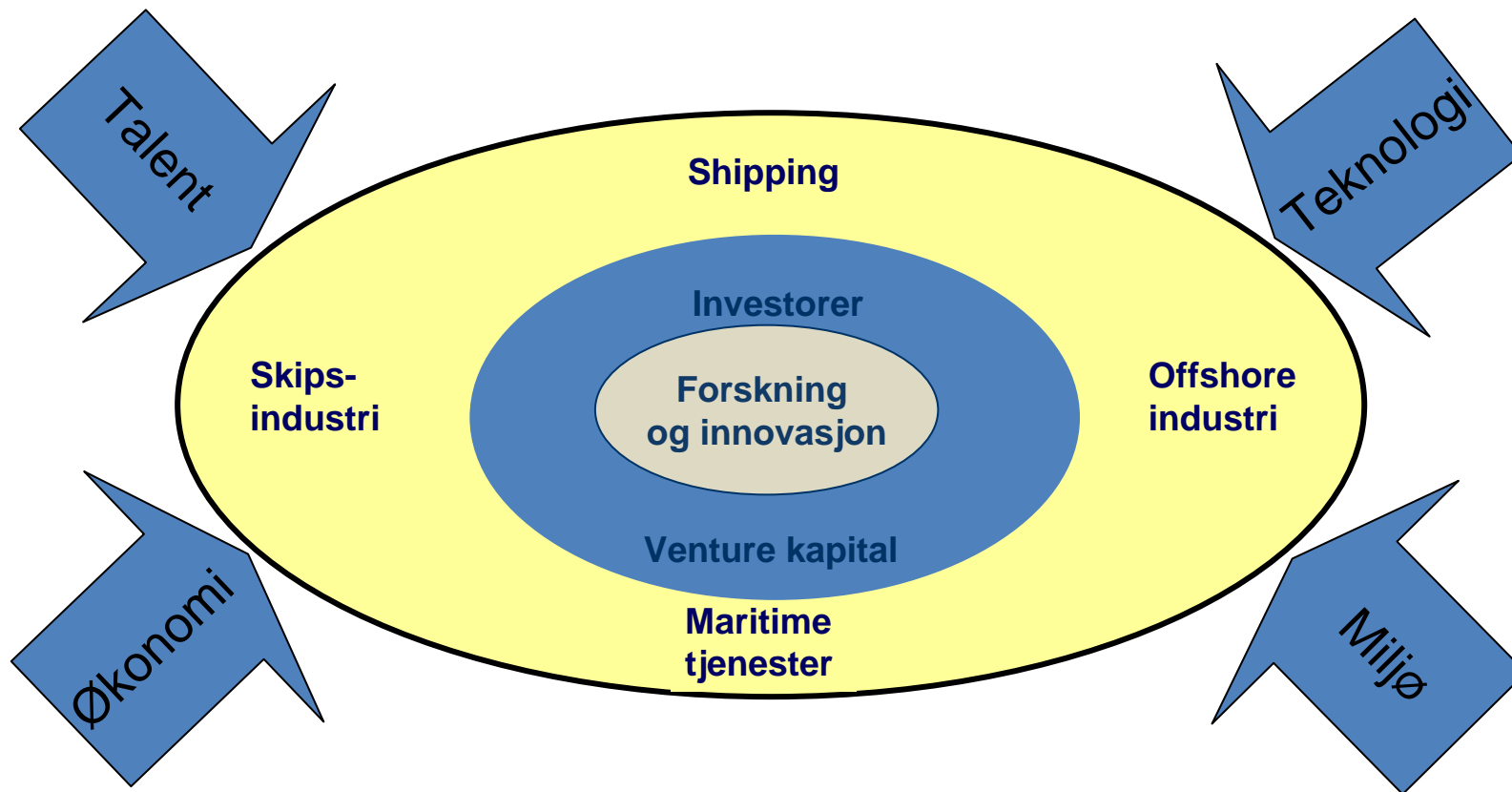
Næringsliv som næringsklynge

OPPGRADERING

INTERNASJONALISERING

Næringsliv som kunnskapsnav

Konkurransesevne - attraktivitet

Framtidens næringsliv er kunnskapsbasert

Framtidens næringsliv er globalt

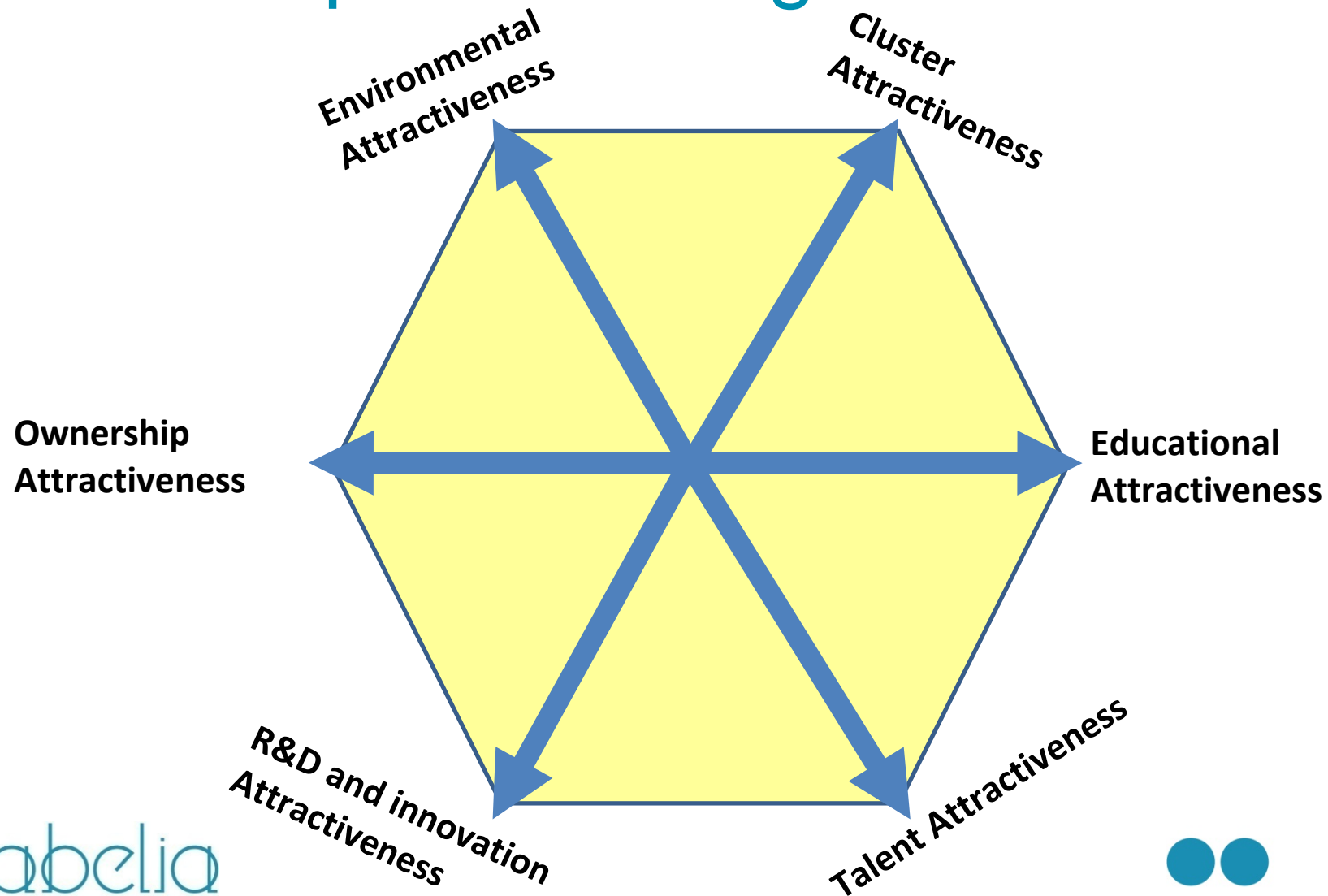
Regioner og nasjoner konkurrerer om å være den mest attraktive lokaliseringen for næringsliv som er kunnskapsbasert og som opererer globalt

Konsekvenser:

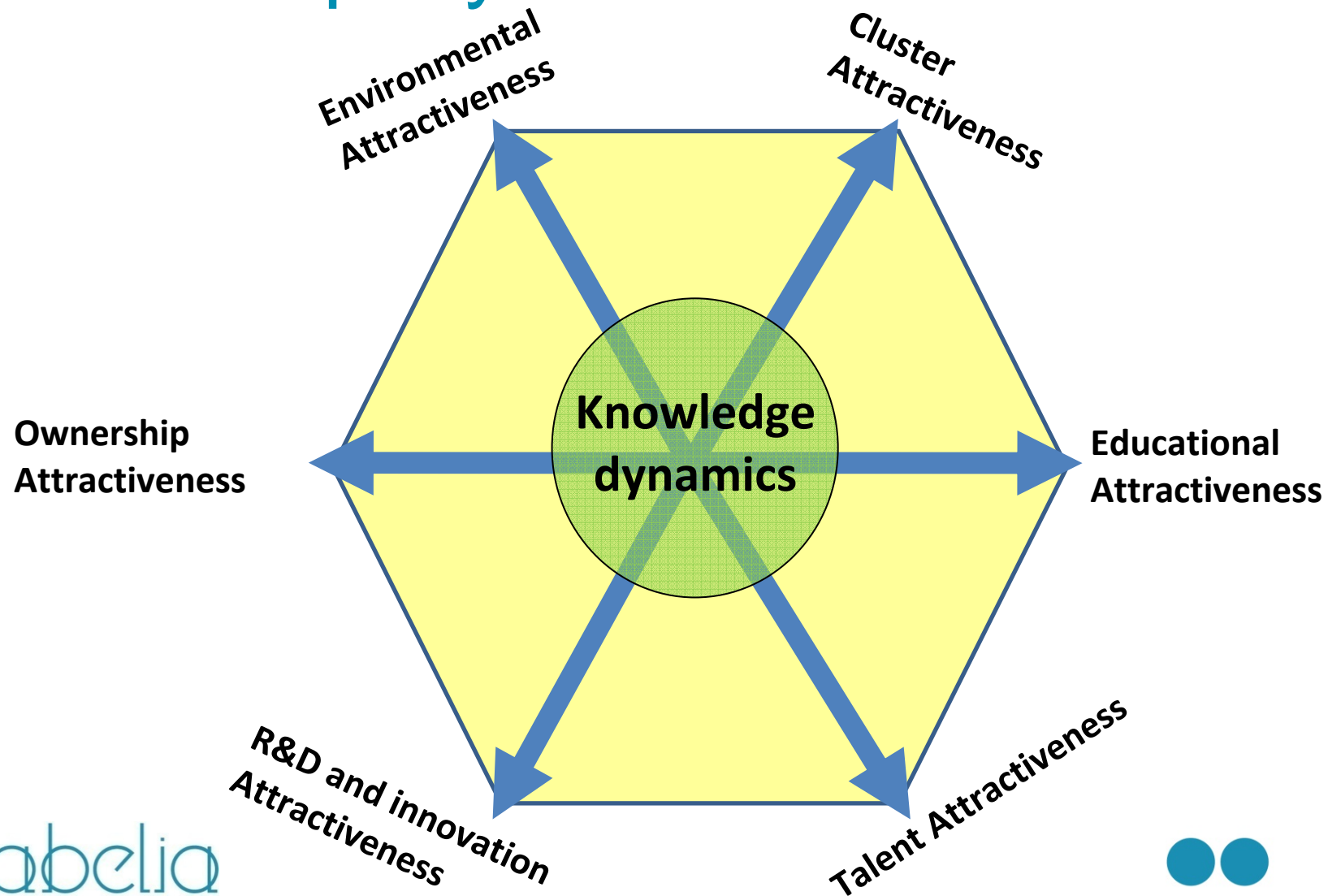
Norge og regioner i Norge må være attraktive som lokalisering for bedrifter som er kunnskapsbaserte og som opererer globalt

Regional politikk blir nasjonal konkurransepolitikk

Det handler om å bygge kunnskapsalmenningen.....

.....og om å skape kunnskapsdynamikk

Internasjonal anerkjennelse for nasjonale og regionale næringsstudier

Hegnar Online

394
393
392

10 11 12 13 14 15 16 17

OSLEX
ISSE
INDU
DIBS
FINX

Hovedindeksen 392
Rens - feb 113
Dollar 6
Euro 7
Britiske pund 9
Gull Spot USD 1617
Nikor 3M 2
Dow Jones 12359
Nasdaq 2674

DELNO 392.51
-0.19%

Ticker Sak

Forsiden Økonomi Aksjer Valuta Personlig økonomi IT-Kanalen Juss Livsstil Mot

Politikk & Samfunn Skatt og avgift Eiendom Rente Shipping Resultatrapporter Energi

Torger Reve. Foto: Lise Åserud / SCANPIX

Torger Reve får utmerkelse fra Harvard

Professor ved Handelshøyskolen BI, Torger Reve, mottar prestisjefyllt utmerkelse fra Harvard.

Artikkel av: Stein Ove Haugen (HegnarOnline - 15.12.11 14:28)

Et kunnskapsbasert Sogn og Fjordane

- Et delprosjekt i Et kunnskapsbasert Norge
- Målsettingen med prosjektet:
 - **Bidra til langsiktig økonomisk vekst i regionen – og dermed til bevaring av livskraftige og attraktive lokalsamfunn**
- Prosjektet skal være **faktabasert**
- Prosjektet bør ta tak i de **store utfordringene** i regionen, identifisere **årsaker** til disse, diskutere løsninger på utfordringene og ende i **konkrete tiltak**
- **Bidra med systematikk for å lete etter svar på spørsmålet: Hva skal vi gjøre for å bli mer attraktive?**

Hvem står bak prosjektet?

Finansiering

- Stiftinga REKOMP
- Innovasjon Norge
- Kommunal og Regional departementet
- Sogn og Fjordane Fylkeskommune

Styringsgruppe

- Halvor Flatland, Innovasjon Norge (leder)
- Jan Heggheim, Sogn og Fjordane fylkeskommune
- Trine Lerum Hjellhaug, NHO Sogn og Fjordane/Lerum fabrikk AS
- Arvid Andenæs, Sparebanken Sogn og Fjordane
- Alfred Bjørlo, Måløy Vekst
- Agnes Landstad, Vestlandsforskning (prosjekteier)
- Georg Arnestad, Høgskulen i Sogn og Fjordane
- Torger Reve, Handelshøyskolen BI
- Inge Jan Henjesand, Abelia

Prosjektgruppe

- Ingjerd Skogseid, Vestlandsforskning
- Erik W. Jakobsen, Menon
- Johannes Idsø, Høgskulen i Sogn og Fjordane

Metode og arbeidsprosess

Fase 1: Sogn og Fjordane under ett

I første steg analyseres befolkningsutvikling, pendlestrømmer, verdiskaping, lønnsomhet, eksport, nyskaping og sysselsetting i hele fylket de siste 10 årene. Nøkkeltall og utviklingstrekk sammenlignes med de øvrige vestlands-fylkene og mot hele Norge. Fylkets viktigste utfordringer identifiseres, og overordnede strategier for å løse diskuteres.

Fase 1: EKN-næringer

I neste steg deles næringslivet i SFJ inn i 13 EKN-næringer, og eventuelt andre store næringer. Verdiskaping, lønnsomhet, nyskaping og sysselsetting i disse 13 næringene analyseres og sammenlignes med tilsvarende næringer i resten av landet.

Fase 2: Prioritering av næringer

I overgangen til fase 2 velges 4-6 nærings-/kompetanseområder for nærmere analyser, basert på kriterier som størrelse, regional konsentrasjon, produktivitet og vekst, samt på vurderinger om ressursgrunnlag, konkurranseposisjon og markedsutvikling, fra forskergruppen og nøkkelpersoner i næringsliv, forvaltning og organisasjoner i fylket.

Fase 2: Identifisere lovende miljøer

Gjennom studier av enkeltbedrifter, nettverk og lokale næringsmiljøer innenfor og på tvers av de utvalgte næringene, identifiseres kompetanseområder og næringsmiljøer som har potensial til å bli nasjonalt ledende innenfor sine områder. Fase 2 avsluttes med et sett konkrete utviklingsprosjekter for de utvalgte kompetanse- og næringsmiljøer.

Fase 3: Utviklings-prosjekter

Konkrete tiltak for å utvikle næringsmiljøers klyngeegenskaper

Trender/drivkrefter som påvirker utviklingen i Sogn og Fjordane (og i Norge for øvrig)

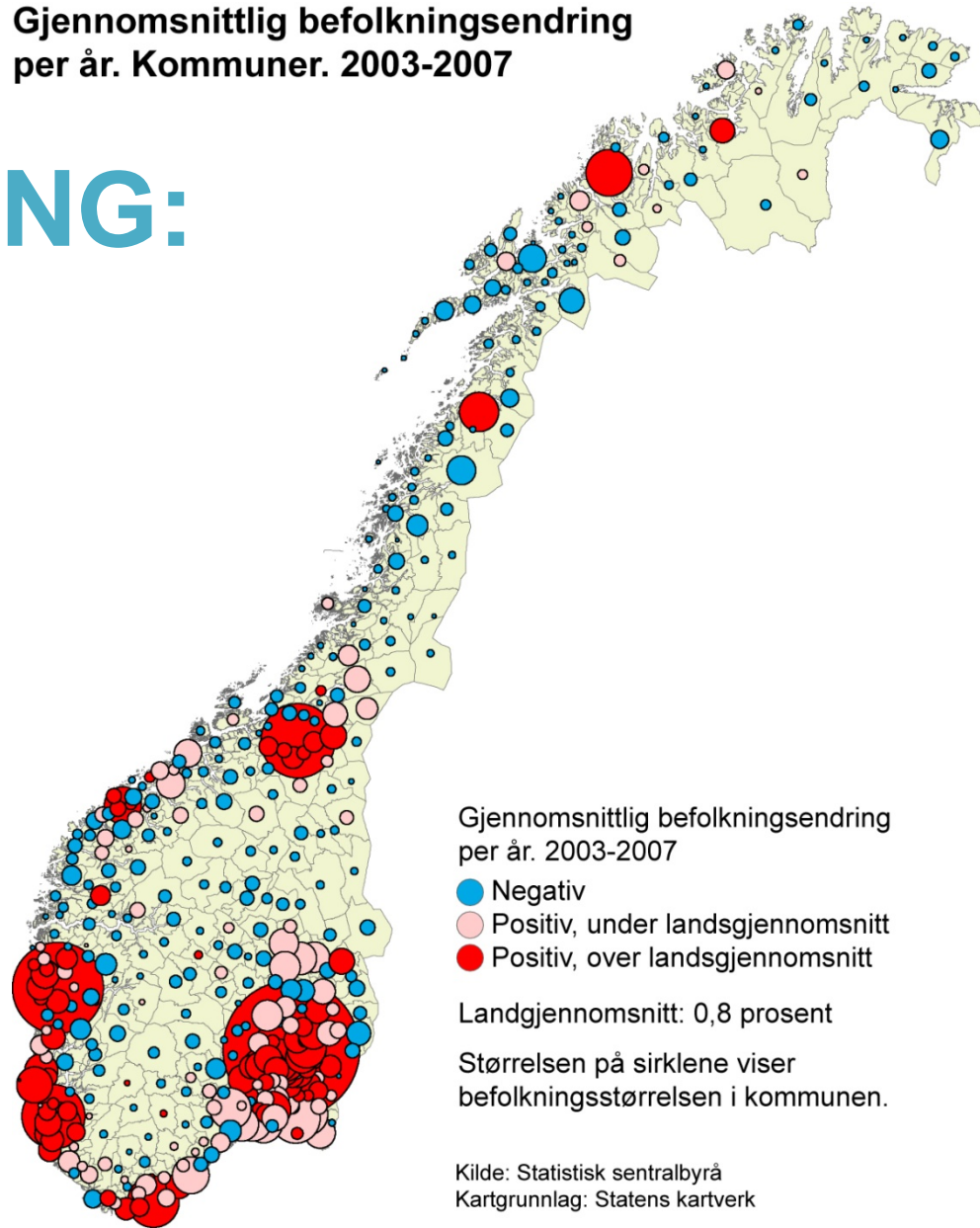
- **Urbanisering** – økt konkurranse om å tiltrekke og beholde kunnskapsarbeidere
- Hardere **lokaliseringskonkurranse** mellom land og regioner
- Markeder og konkurranse blir stadig mer **internasjonalisert**
- Næringslivet blir mer **kunnskapsbasert**, og konkurransen mer **innovasjonsdrevet**
- **Individualisering** og **selvrealisering** – bosted- og karriereprosjekter differensieres
- **Digitalisering** av produkter, tjenester og kommunikasjonsformer

Gjennomsnittlig befolkningsendring
per år. Kommuner. 2003-2007

URBANISERING:

De fleste norske
kommuner har
befolknings-
nedgang.
Folk flytter
til Oslo og
region-
sentrene.

Utviklingstrekk og utfordringer

Negative utviklingstrekk i Sogn og Fjordane

- Utflytting, spesielt av unge mennesker som søker utdanning og karrieremuligheter
- Underskudd på personer i arbeidsalder – overskudd av pensjonister
- Lave fødselsrater, på grunn av få unge
- Underskudd på jobber i næringslivet
- Lav produktivitet og lønnsevne i næringslivet

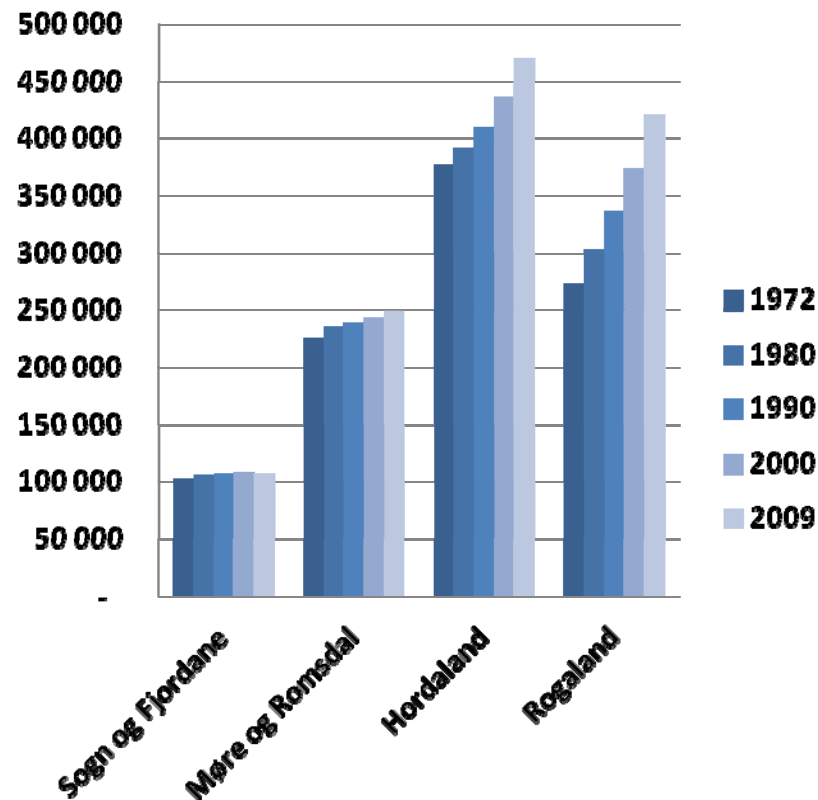
For å snu den negative trenden må Sogn og Fjordane gripe fatt i tre utfordringer:

- Fylkets attraktivitet som bosted og næringslokalisering må styrkes
- Næringslivet må vokse for å skape flere produktive arbeidsplasser
- Lønnsevne og verdiskaping per ansatt må økes for å øke verdiskapingen og sikre fremtidig velferd

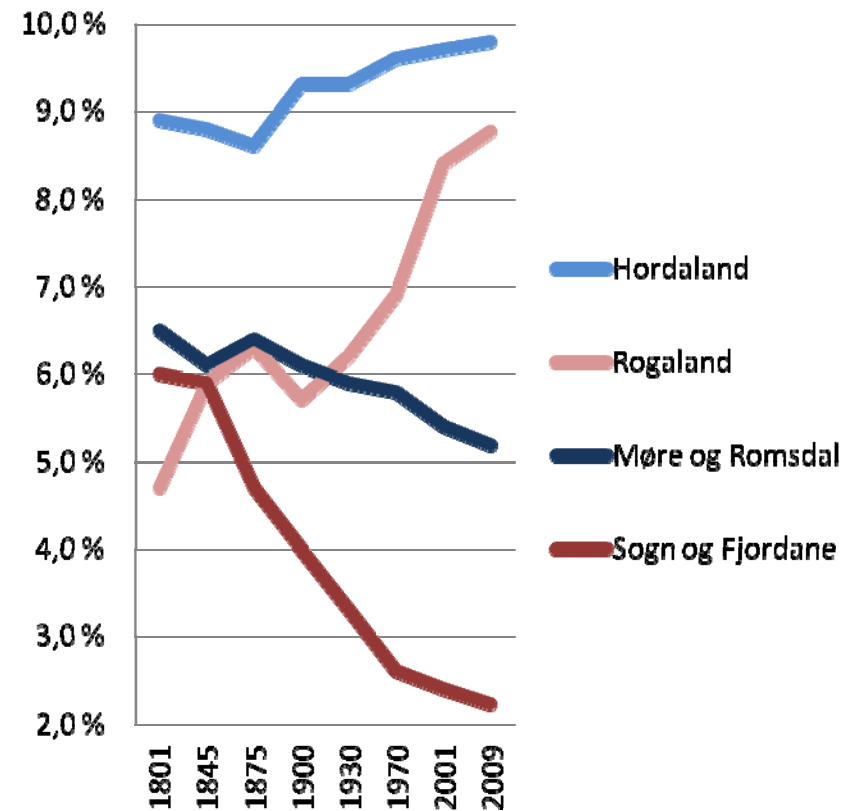

Befolkningsutfordringen- Vestlandet har befolkningsvekst, Sogn og Fjordane stagnerer

Befolkningsutvikling i absolutte tall fra 1972 til og med 2009. Kilde: SSB

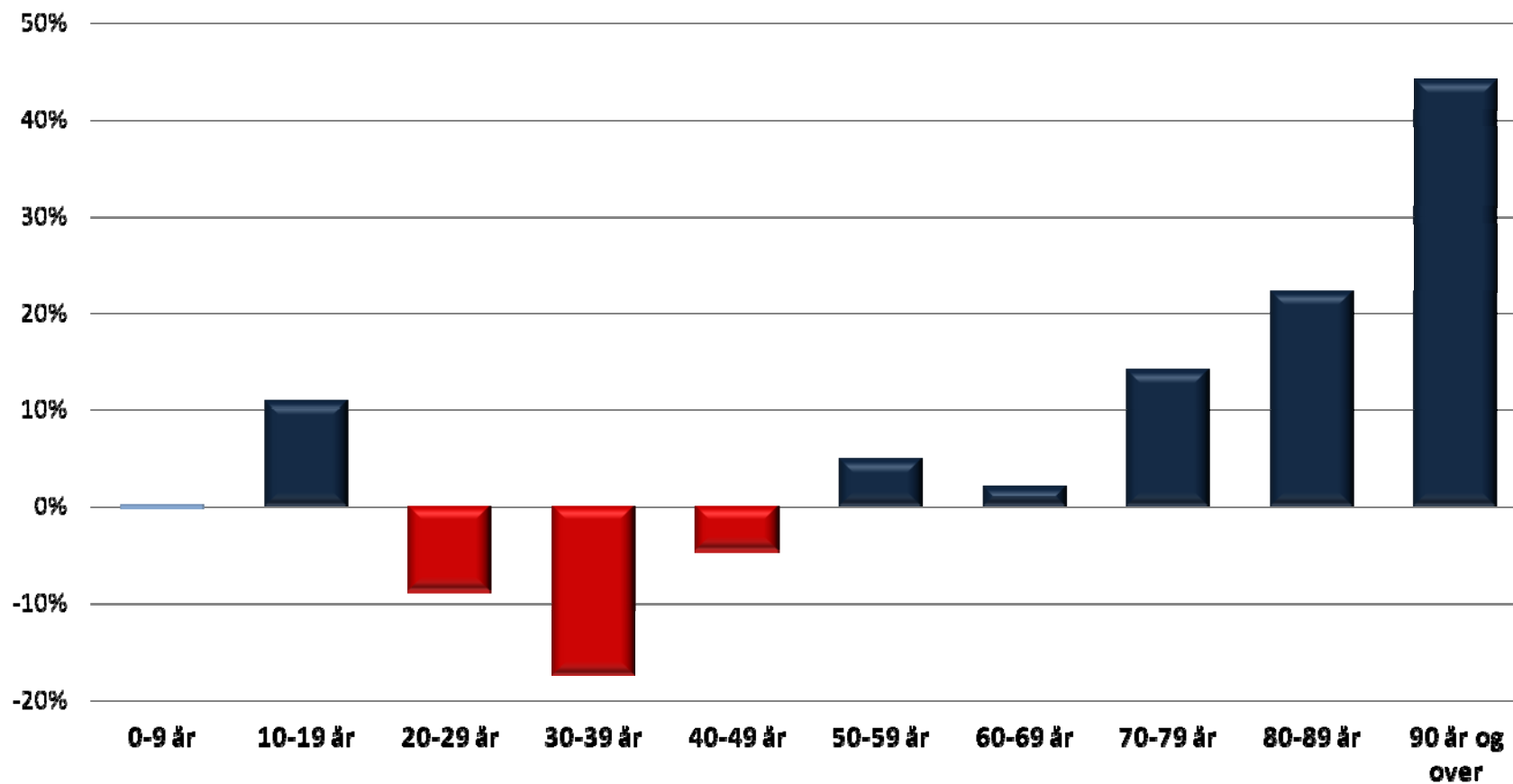

Andel av Norges befolkning 1801-2009. Kilde: SSB

Underrepresentasjon i alderen 20-50 år

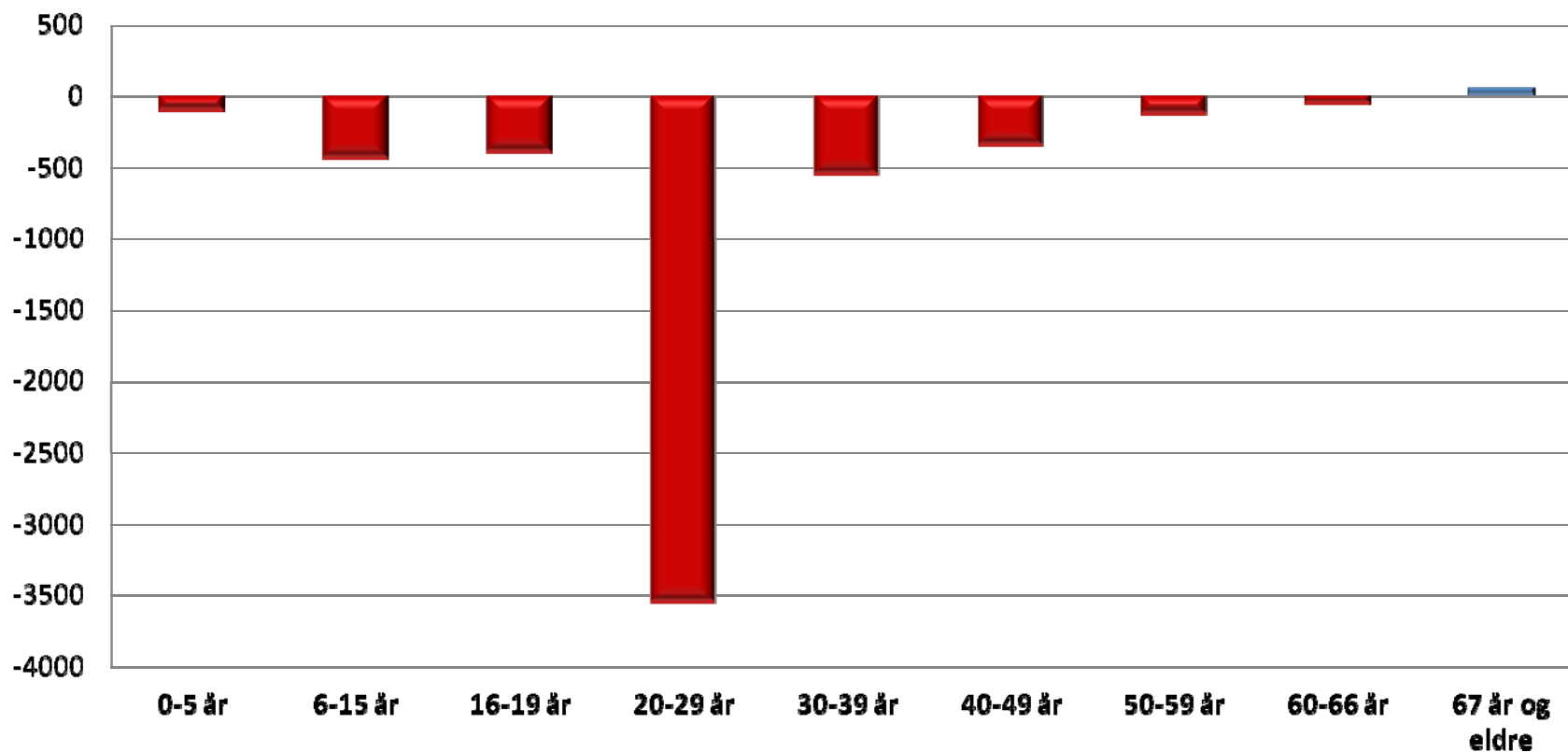
Andelen personer i aldersgrupper i SFJ i prosent av andelen personer i aldersgrupper i hele landet i 2010. Kilde: SSB

Kun pensjonister flytter mer inn enn ut av fylket

Innflytting i prosent av utflytting til andre fylker i Norge fordelt på alder 2004-2009.

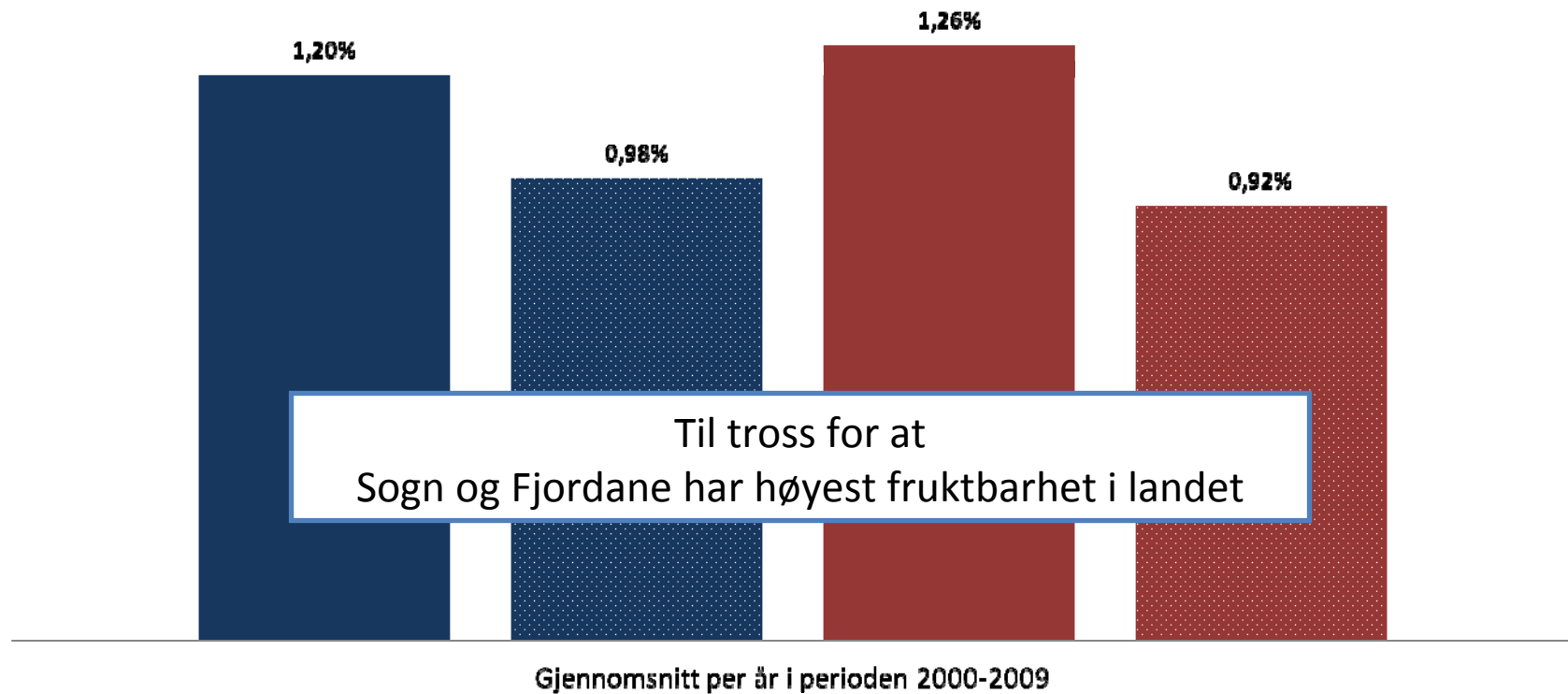
Kilde: SSB

Det fødes færre og dør flere i Sogn og Fjordane

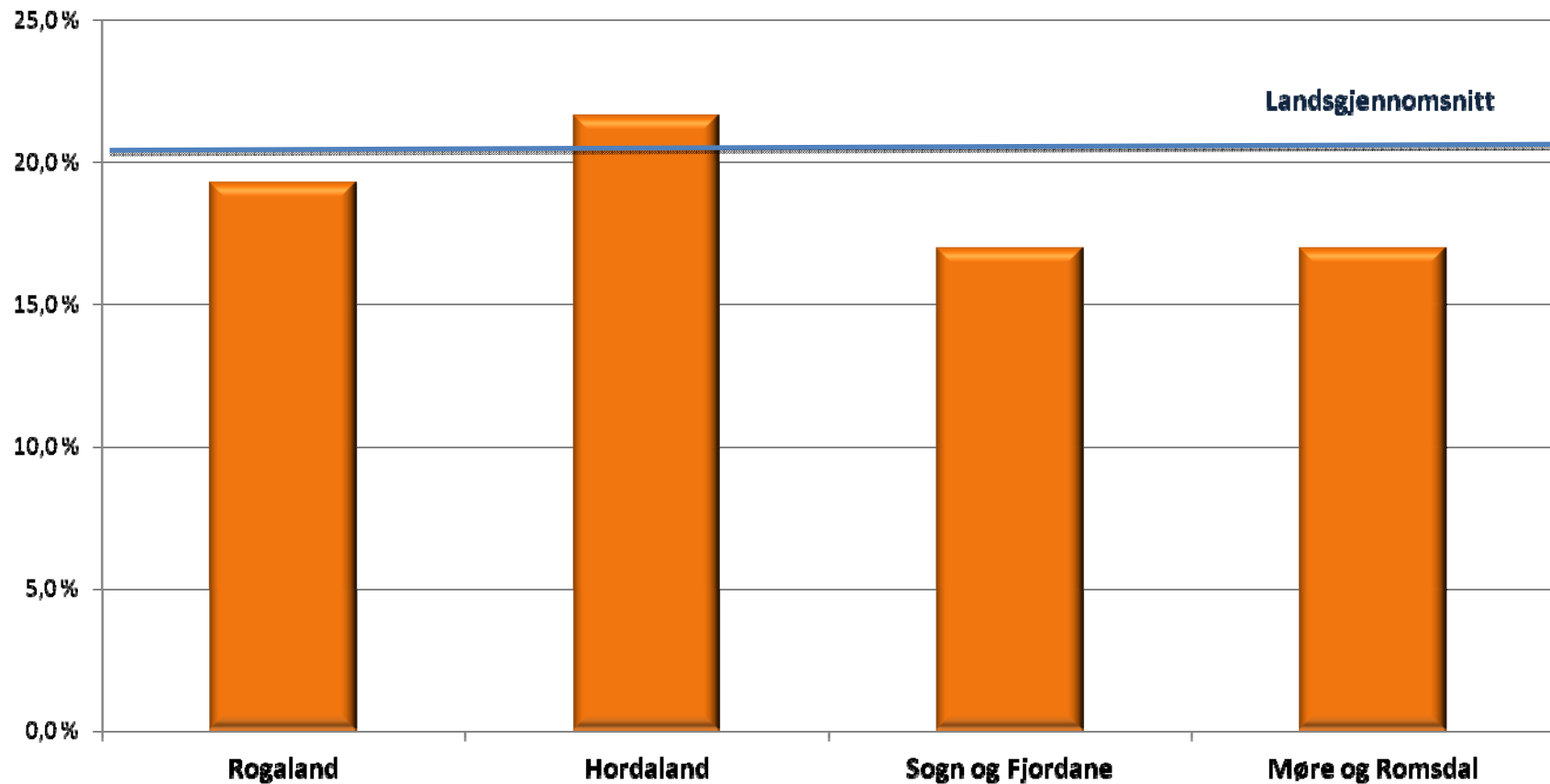
Fødsler og dødsfall per innbygger i SFJ og Norge. Kilde: SSB

■ SFJ fødsler ■ SFJ dødsfall ■ Norge fødsler ■ Norge dødsfall

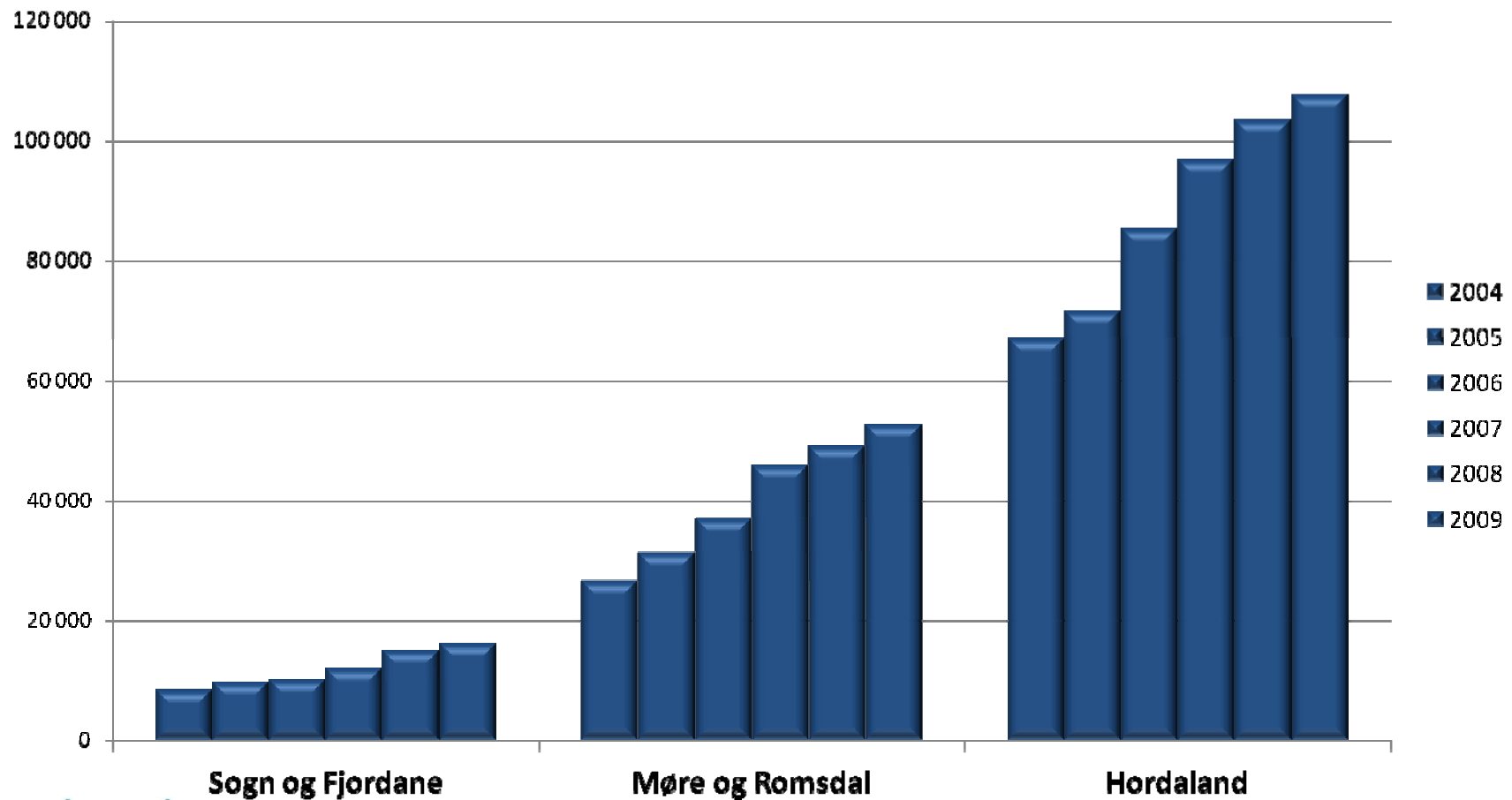
Lavere utdanningsnivå enn landsgjennomsnittet

Andel av innb. med høyere utdanning (2009). Kilde: SSB

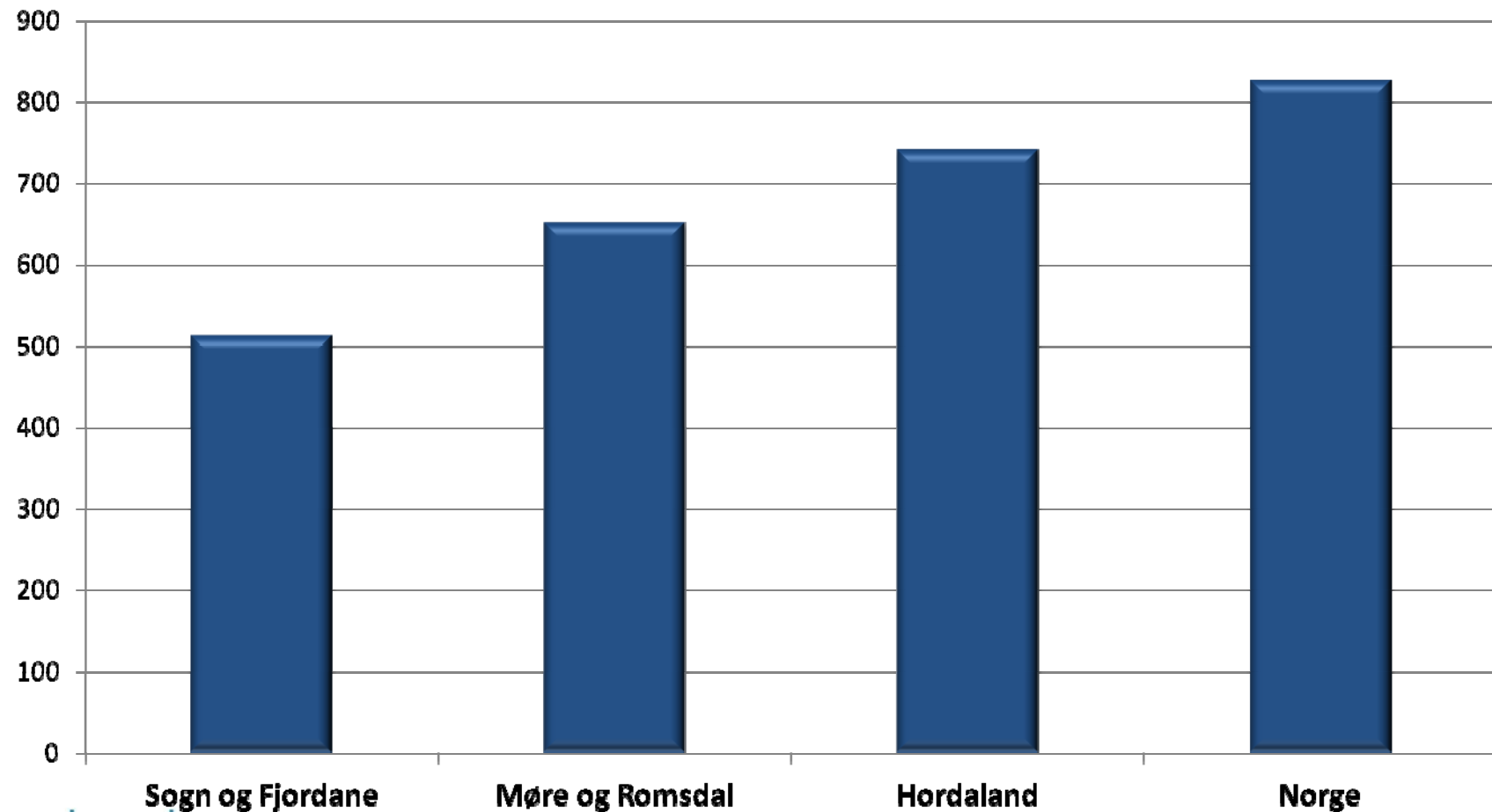
Verdiskapingen er klart lavere i Sogn og Fjordane

Verdiskaping på Vestlandet per fylke 2004-2009 (mNOK)

Næringslivet har lav produktivitet – målt som verdiskaping per ansatt

Verdiskaping per ansatt i tNOK (Gj. Snt. 1999-2009)

abela

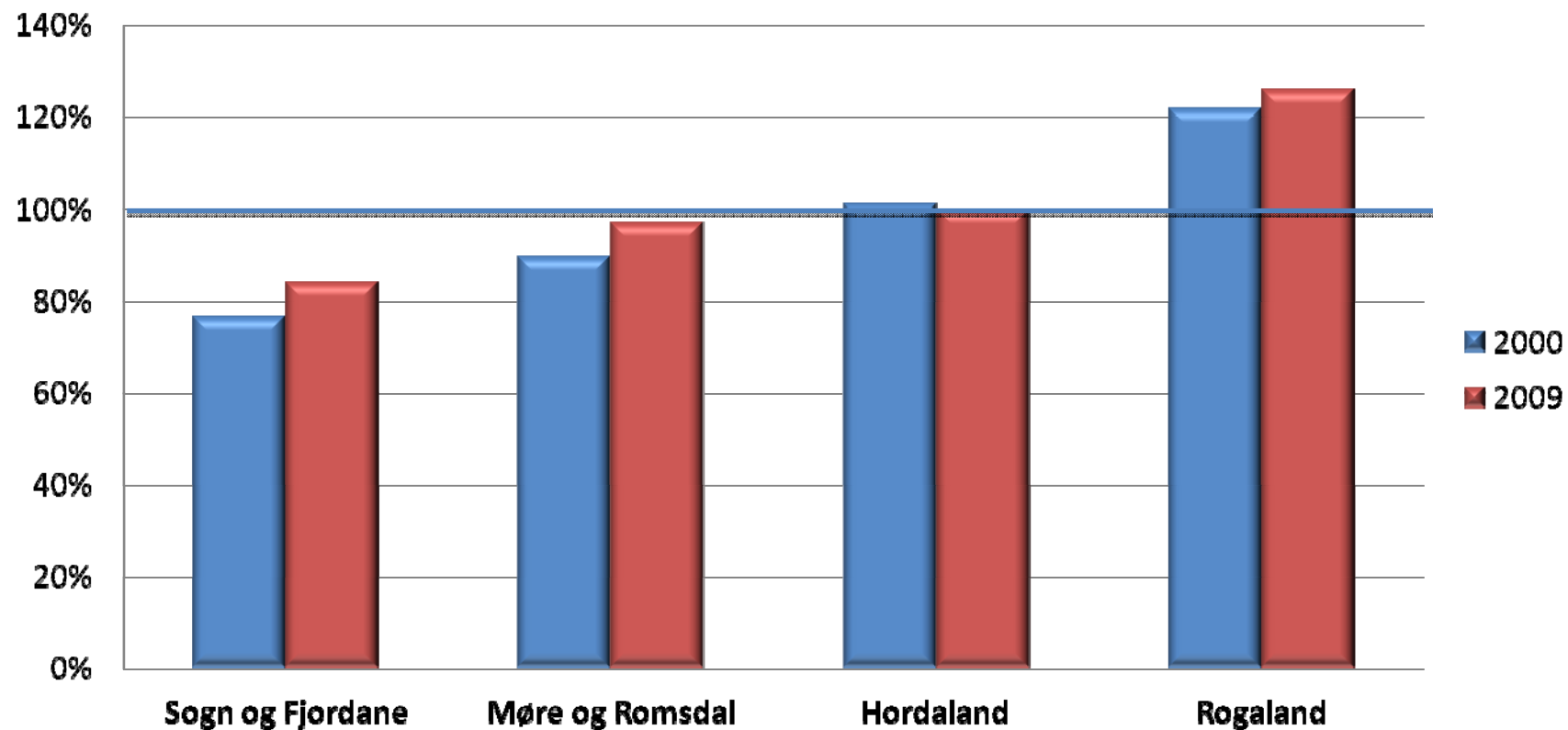

Kilde: Menon/Dun & Bradstreet

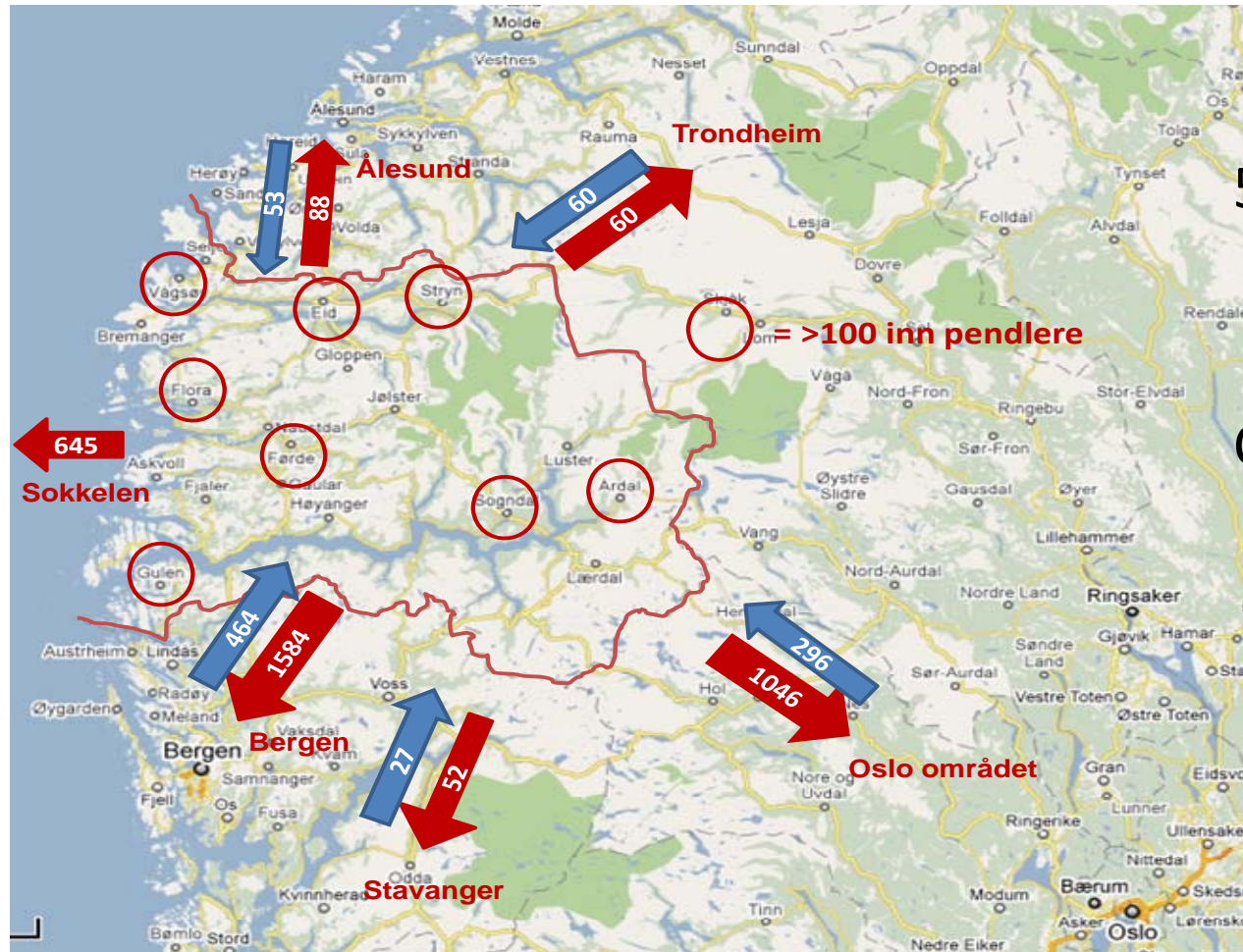
Lønnsnivået i Sogn og Fjordane er lavt

Lønnsnivå i næringslivet i vestlandsfylkene i prosent av landsgjennomsnittet.

Kilde: Menon

Pendling inn og ut av fylket

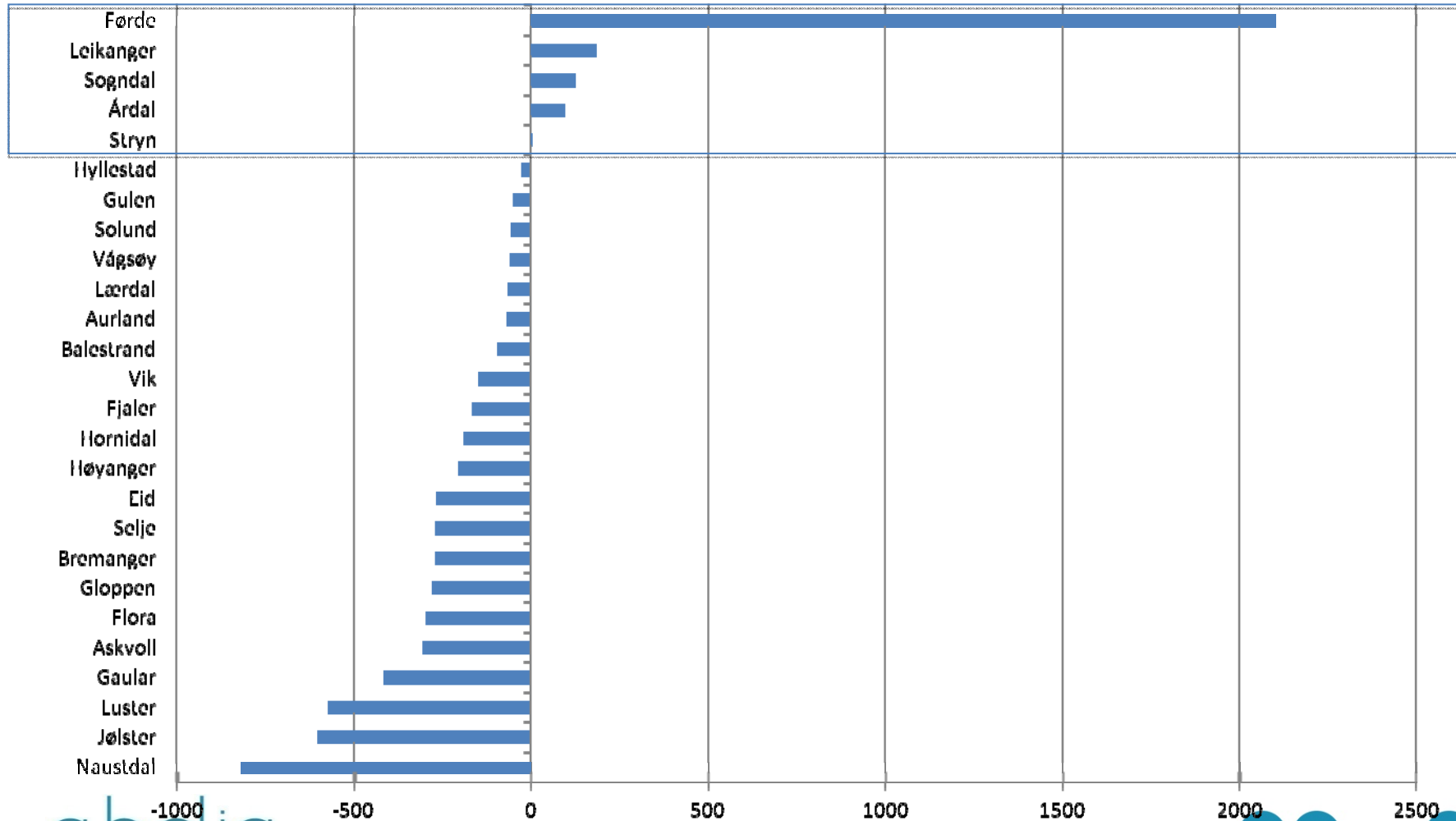

5120 personer pendler **ut** av fylket

Ca 2400 personer pendler **inn** til fylket

Fem kommuner har overskudd på arbeidsplasser

Sum nettpendling 2009 (inkl. pendling internt i fylket og pendling fra andre fylker). Kilde: SSB

Hvorfor er det slik?

- Fordi Sogn og Fjordane er **lite**
 - Mangler **kritisk masse** i ...
 - Bomiljøer
 - Arbeidsmarkeder
 - Næringsmiljøer
 - Kunnskapsmiljøer
- Er det likevel mulig å snu trenden og skape kunnskapsbasert vekst?
 - JA

Strategier for regional utvikling

Komponere

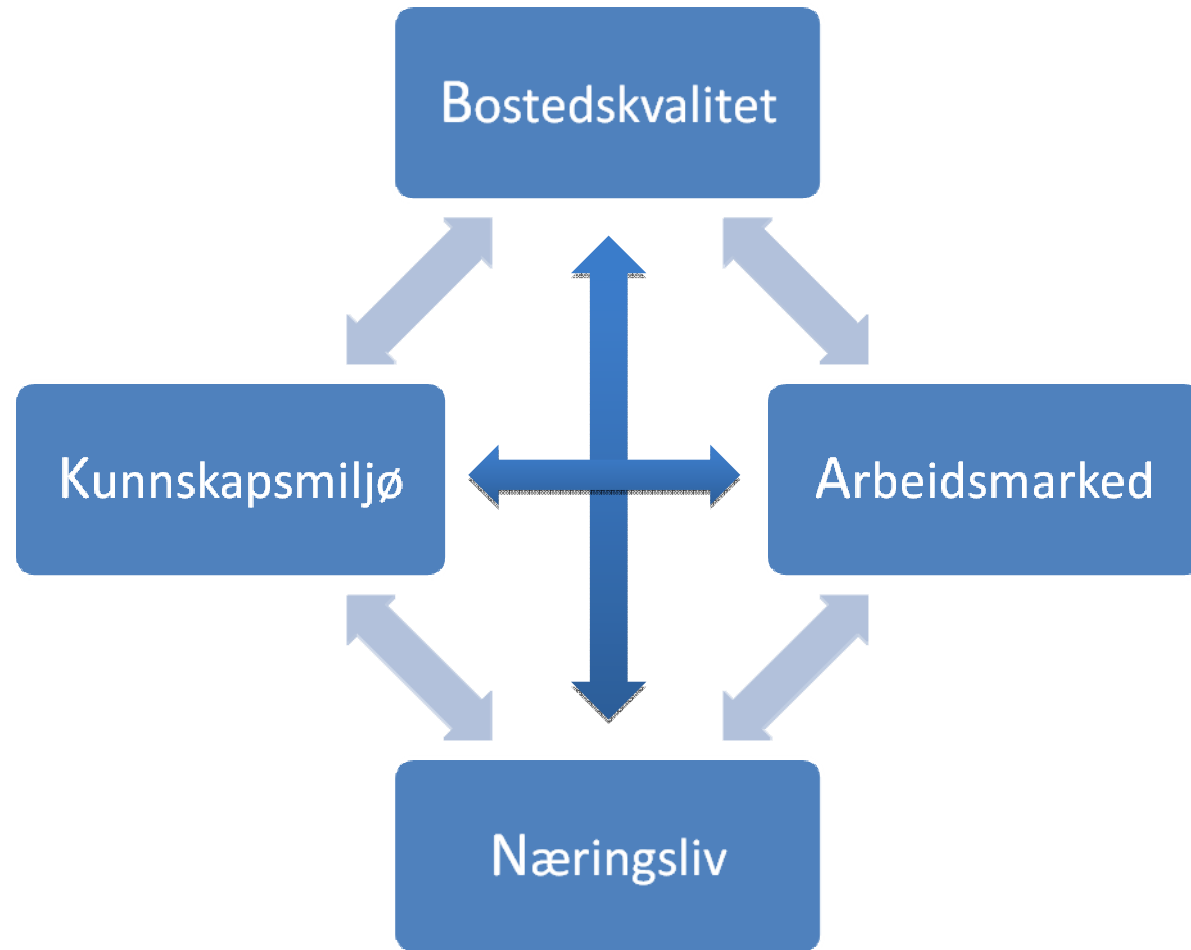
Integrere

Spesialisere:

Samhandle

Komponere: Gjensidig avhengige faktorer -selvforsterkende

Integrere:

Realisere kritisk masse i arbeidsmarkeder,

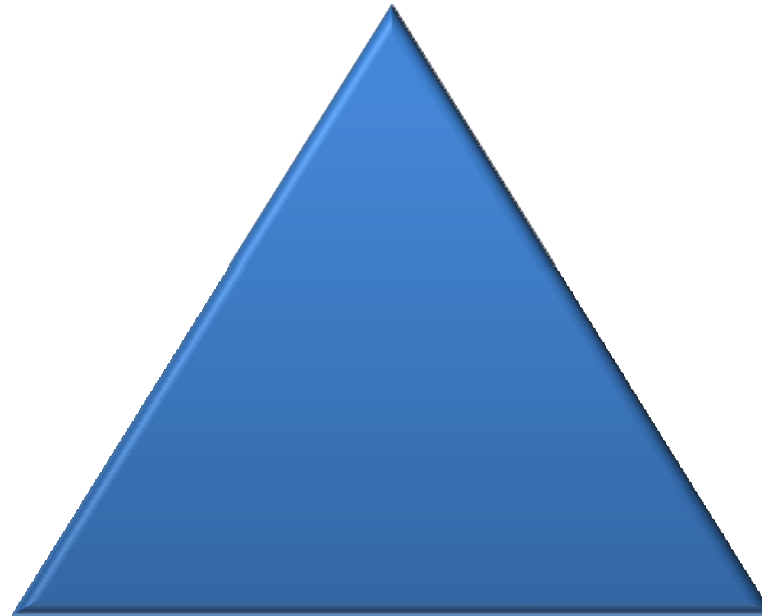
- Blir økonomiske regioner for små, er det vanskelig å oppnå **kritisk masse** i bostedskvaliteter, arbeidsmarkeder, kunnskapsmiljøer og næringsliv
- Integrasjon handler om å **fjerne barrierer mot samhandling**
 - Samferdsel – redusere reiseavstand
 - Bredbånd – muliggjøre digital kommunikasjon og distribusjon
 - Kommune- og regionsamarbeid – samordne reguleringer og investeringer
 - Samarbeid og/eller sammenslåing av videregående skoler og høyskoler

Spesialisere:

Hva slags næringsliv bør vi satse på?

Marked – størrelse og vekst

Grunnlag i regionen –
kompetanse, bedrifter,
infrastruktur osv

+ Komplementære miljøer
man kan samarbeide med

Konkurrerende
miljøer i Norge
og andre land

Spesialisere:

Analyse av 13 EKN-næringer i SFJ

EKN-næringer	Rangering				
	Størrelse	Regional spesialisering	Vekst	Lønnsevne	Snitt
Fiskeri og havbruk	5	1	4	1	2,75
Maritim	2	3	10	2	4,25
Fornybar energi og miljø	6	4	3	4	4,25
Reiseliv	4	2	7	9	5,5
Bygg, anlegg og eiendom	1	5	9	11	6,5
Handelsvirksomhet	3	6	5	12	6,5
Finans og kapital	8	7	8	5	7
Kunnskapsbaserte tjenester	9	11	2	6	7
Olje, gass og offshore	7	9	12	3	7,75
Metaller og materialer	11	8	6	7	8
It og software	12	12	1	8	8,25
Telekom og media	10	10	11	10	10,25

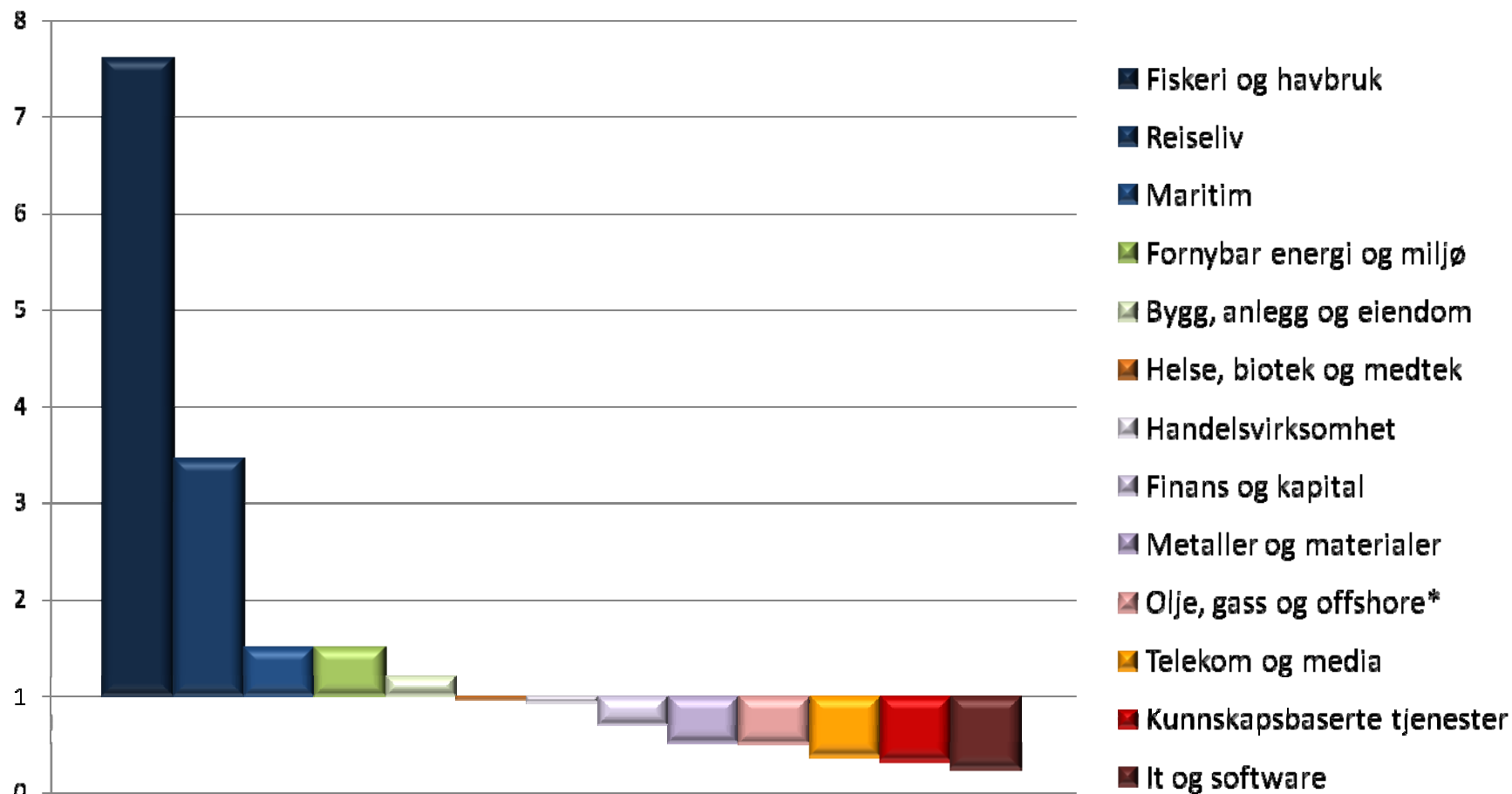

Næringsmiljø og kompetanse- områder som peker seg ut i Sogn og Fjordane?

- Hvor stor betydning hver av næringene har for total verdiskaping i Sogn og Fjordane
- I hvilken grad næringen er over- eller underrepresentert i Sogn og Fjordane – sammenlignet med landet som helhet
- Næringenes veksttakt de siste 10 årene i Sogn og Fjordane, og i resten av Norge
- Næringenes produktivitet – målt som verdiskaping og lønn per ansatt

Fiskeri og havbruk, og reiseliv- mest spesialiserte næringene i S og Fj.

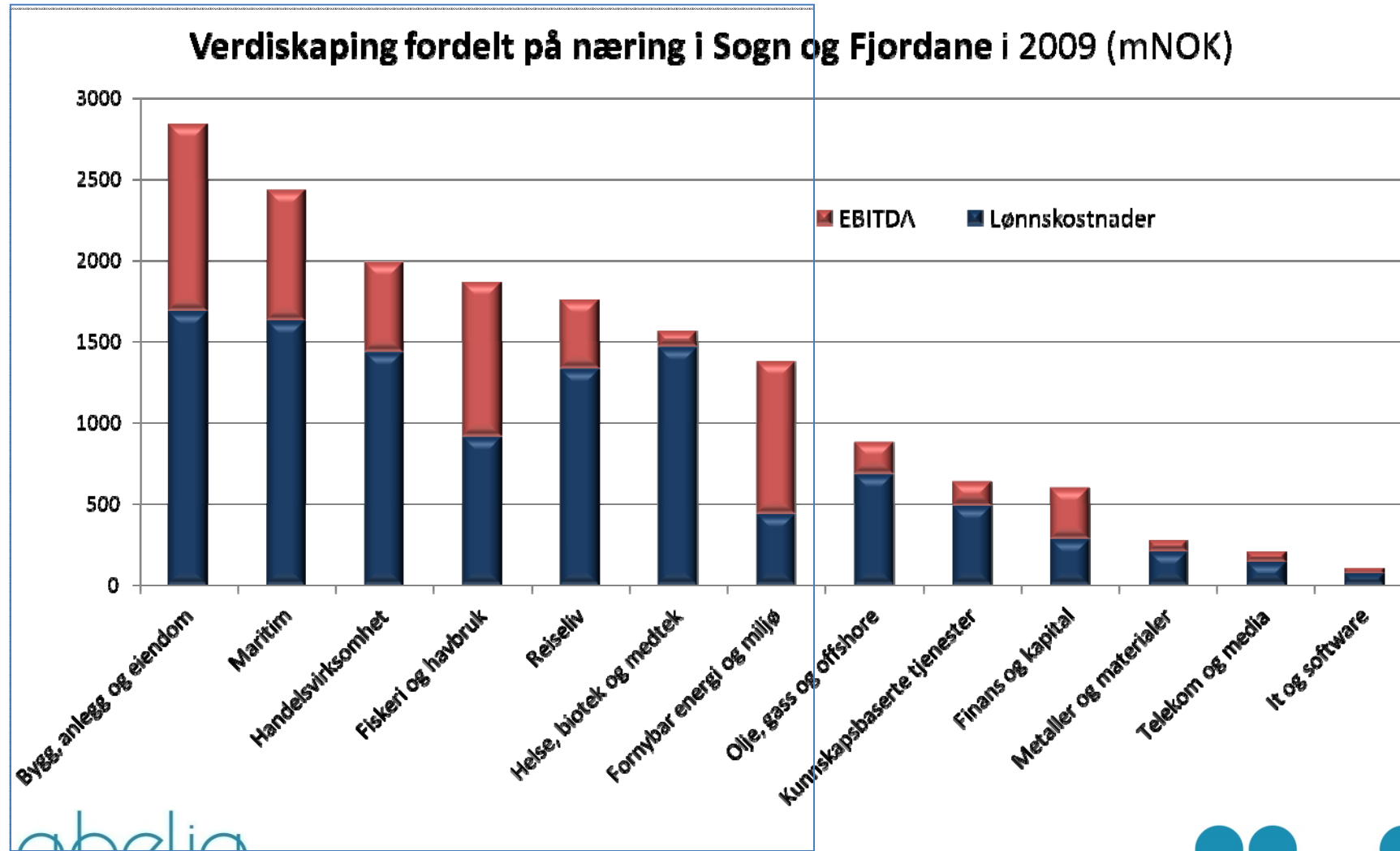
Balassaindeks over næringene i Sogn og Fjordane (Snitt 2006-2009)

* Kun lønnskostnader er brukt som verdiskapningstall

Lokale næringer og sjønæringer- De største næringene i Sogn og Fjordane

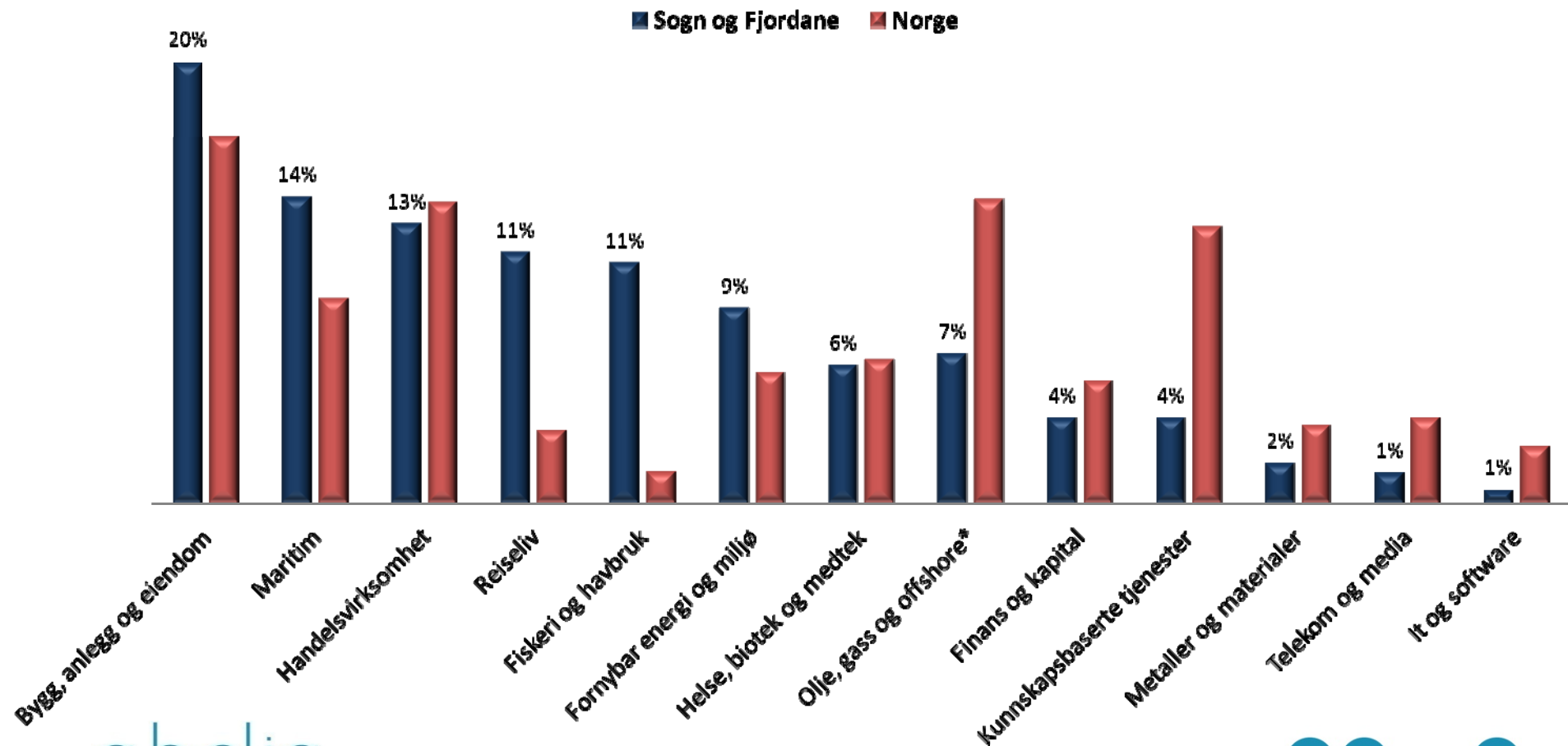

Kilde: Menon/Dun & Bradstreet

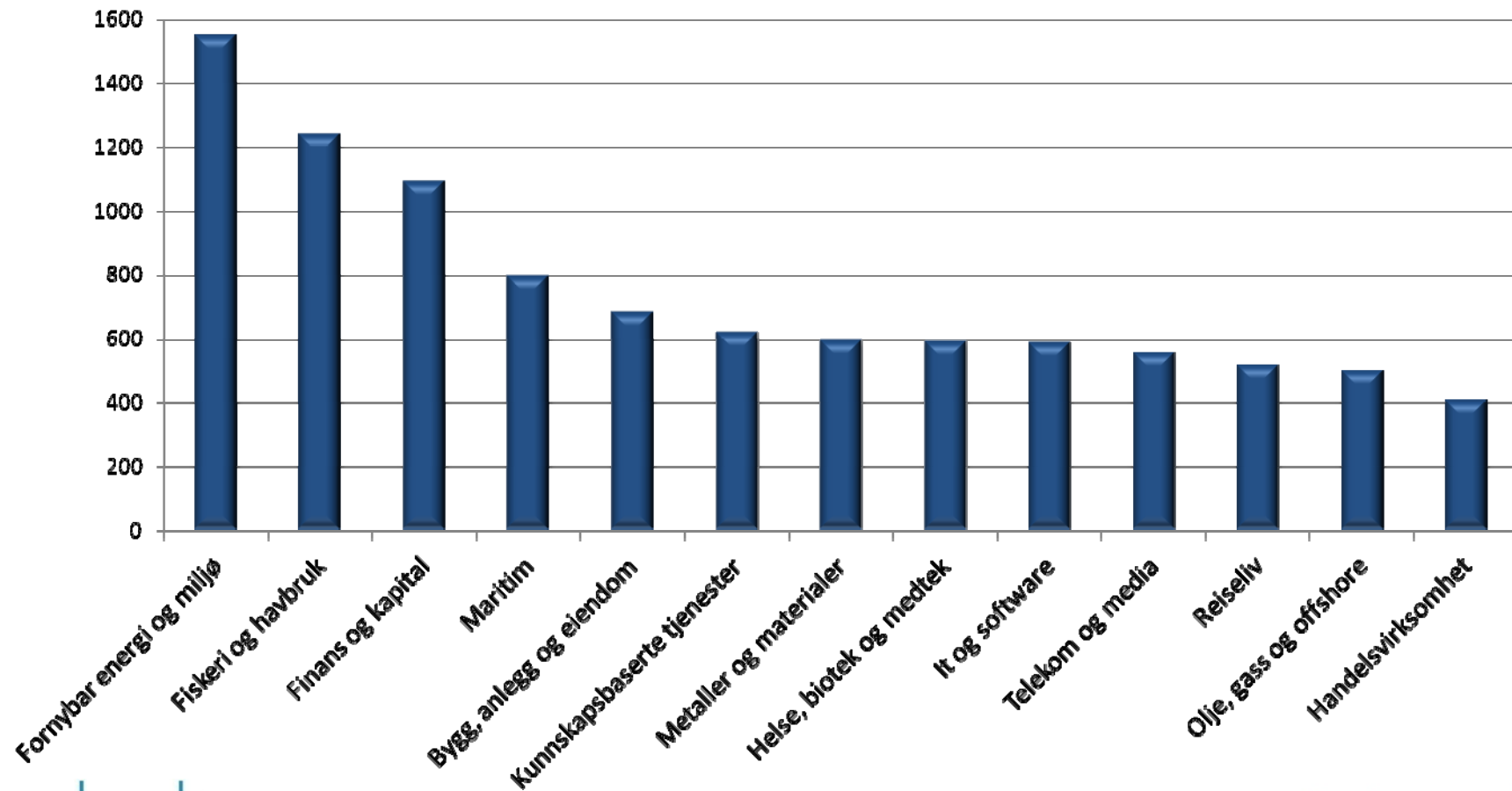
Disse næringene er også sterke i forhold til norsk næringsliv generelt

Andel verdiskaping fra næringen (snitt 2006-2009)

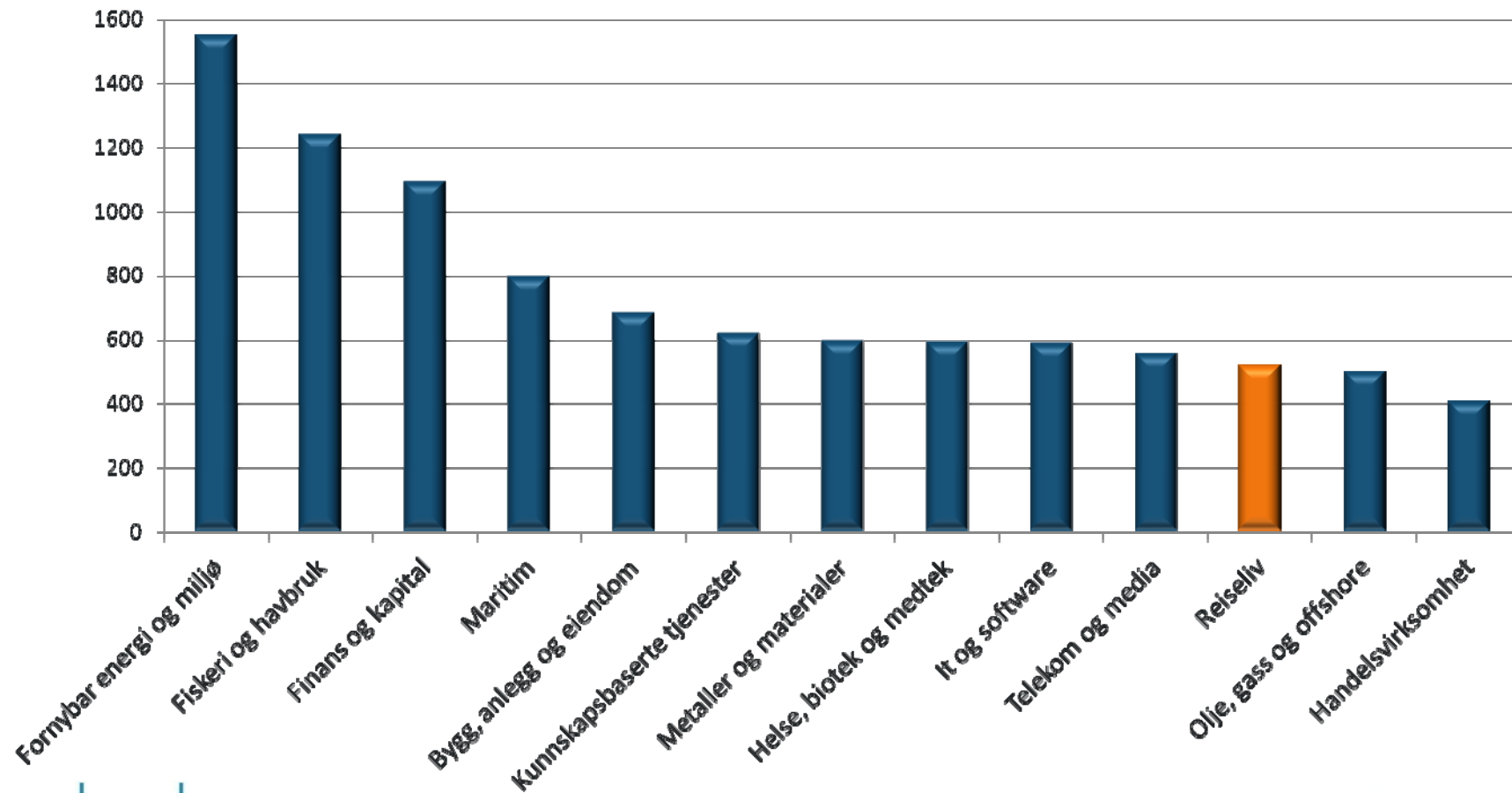
Produktivitet- høyest innen fornybar energi og miljø, fiskeri og finans ...

Verdiskapning per ansatt gj.snitt 2006-2009 (kNOK)

... men lav i fylkets nest viktigste næring - reiseliv

Verdiskapning per ansatt gj.snitt 2006-2009 (kNOK)

Hva ser vi etter?

- **Verdiskapingspotensial** – ressursgrunnlag, marked og konkurranse
- **Samhandlingsgevinster**
 - Potensielle synergier
 - Relasjonelle forutsetninger
 - Samhandlingsprosesser

Næringer og kompetanseområder som utpeker seg

- Fiskeri og havbruk – linefiske
- Fornybar energi og miljøteknologi – vannkraft og teknologi
- Byggenæringen – bygningselementer, design interiør/eksteriør
- Tematisk reiseliv – aktiviteter og helse
- Maritim – som en del av Maritimt Møre
- IT/kunnskapsbaserte tjenester

Fiskeri og havbruk-

Linefiske

- En av de viktigste næringene i Sogn og Fjordane med 209 revisjonspliktige bedrifter. Hele verdikjeden er representert.
 - Hav og kystfiske, havbruk, fiskeforedling, engroshandel
- Store deler av den havgående lineflåten har base i Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal.
 - Potensial til å bli en næringsgruppering der bedrifter med base i regionen kan øke verdiskapingen og få en sentral plass i nasjonale og internasjonale markeder.
 - Samarbeid for å utnytte synergier?
 - Linefanget fisk er av svært høy kvalitet. Underkommunisert i markedet.
 - Kopling til kunnskapsmiljø i Bergen og Ålesund?

Fornybar energi og miljøteknologi – vannkraft og teknologi

- Sogn og Fjordane er det fylket med de største uutnyttede vannkraftressursene. Potensial for økt verdiskaping i fylket?
- Kompetansen og kunnskapen om vindkraft i Sogn og Fjordane er i Måløy
 - Kraftproduksjon?
 - Teknologiekspert?
- Fjordvarme?
- Renseteknologi for oljebransjen?
- Forskning og utvikling
 - Høgskulen i Sogn og Fjordane og Vestlandsforskning partnere i Cences. *Centre for Sustainable Energy Studies (CenSES)*. Parnerne i er: NTNU, NHH, SNF, SINTEF, Universitetet i Oslo, Høgskulen i Sogn og Fjordane, Vestlandsforskning og IFE (Institutt for Energiteknikk, Halden).

Byggenæringen- bygningselementer, design interiør/eksteriør

- BAE-næringen i Sogn og Fjordane - stor næring.
 - 1601 revisjonspliktige bedrifter og 1900 enkeltpersonforetak
- Bedrifter innen alle fag.
 - Eiendom med byggherrer er sentrale som premissleverandører, i forhold til prosjekter gjennom design, prosjektering og gjennomføring.
 - Konsulenttenester, knyttet til arkitektur og prosjektering av bygg.
 - Større entreprenørbedrifter som koordinerer byggeprosjektene.
 - Produsenter av spesialiserte byggevarer. En gruppe bedrifter som arbeider i grensesnittet mellom design, produksjon og marked. Nasjonale og internasjonale markeder.
 - Spesialiserte underleverandører, som elektrisk, VVS, grunnarbeid m.m.
 - Forhandlere av byggevarer

Byggenæringen- bygningselementer, design interiør/eksteriør

- Potensiale i effektivisering og ledelse av byggeprosjekt, fra planlegging til gjennomføring
- Det offentlige som oppdragsgiver – mer krevende, jfr leverandørutvikling i olje- og energisektoren
- Rekrutteringen til næringen er vanskelig. Ingeniørmangel. Attraktivitet?
- Nettverksprosjekt.
 - Ledelse og effektivisering av byggeprosesser, fra prosjektering til byggeplass, Lean-prosesser, rekruttering, arbeid mot det lokale og regionale, det offentlige som byggherre og premissleverandør (regulering), informasjonsarbeid og bruk av IKT.
- Fagskulen i Sogn og Fjordane og Høgskulen i Sogn og Fjordane - en mer sentral rolle?
 - Tilrettelegging av kurs i byggeplassledelse, LEAN-construction etc.
 - Kompetansemeklere inn mot andre fagmiljøer?

Tematisk reiseliv-aktiviteter og helse

- 10 prosent av den samlede verdiskapingen i fylket
- Reiselivsnæringen i Sogn og Fjordane skiller seg fra den nasjonale næringen.
 - Det lokale markedet er betydelig mindre, men i vekst særlig knyttet til transport- og serveringstjenester, enn hva vi finner i for eksempel Rogaland og Møre og Romsdal.
 - Reiselivsnæringen i fylket er i større grad er avhengig av det internasjonale turistmarkedet. Kostnadmessig konkurranseulempe
 - Mange små bedrifter med lav lønnsomhet spredt over mange kommuner
- Temabasert nettverksutvikling. Forretningsmodeller?
- NCE Tourism.
- Samordne det geografiske organisasjonsapparatet
 - Tre til fire reisemålsselskaper for hele fylket?
- Næringen, Høgskolen i Sogn og Fjordane, Vestlandsforskning?

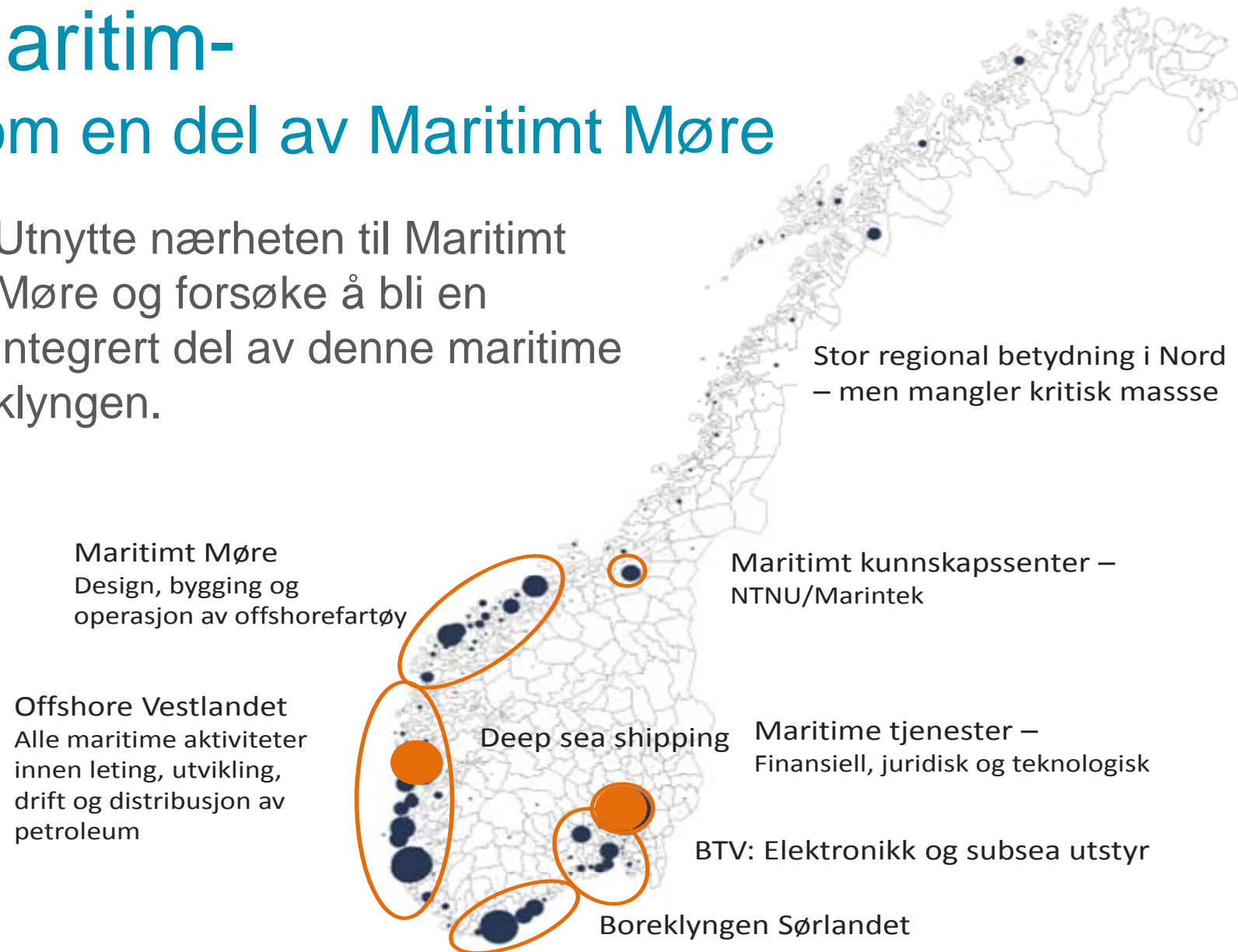
Maritim- som en del av Maritimt Møre

- Stor og betydningsfull næring i Sogn og Fjordane, med 2600 ansatte og nesten 2,5 milliarder kroner i verdiskaping.
- Maritim næring i Sogn og Fjordane kan grovt sett deles i tre:
 - Fergereederier og andre lokaltransport-/reiselivsorienterte bedrifter, hvor Fjord1 er det klart største selskapet
 - Fiskebåtredier, til sammen 180 registrerte aktører, utgjør nest største gruppe
 - Verft, maritime utstysprodusenter og spesialiserte tjenesteytere

Maritim- som en del av Maritimt Møre

- Utnytte nærheten til Maritimt Møre og forsøke å bli en integrert del av denne maritime klyngen.

IKT og Kunnskapsbaserte tjenester

- Svært variert næring. Forutsetning for utvikling av andre næringssatsinger som fornybar energi, maritim, reiseliv og bygg og anlegg.
- Samarbeid mellom bedrifter som arbeider med ulike kunnskapsbaserte tjenester kan skape synergier.
 - Samlokalisering: Gründerløkka i Gulen, Miljøa i Måløy, Campus i Sogndal
 - Hvordan skape attraktive miljøer og mereffekt av å være samlokalisert, og av å levere tjenester innenfor liknende segment, men ikke i konkurranse?
 - Hvordan få til bedre samarbeid i regionen for felles kompetanseheving og utvikling?
 - Hvordan kan regionen legge bedre til rette for å beholde unge kreative miljø i fylke (kunnskapsbaserte tjenester er mobile og kan leveres uavhengig av geografisk lokalisering)?

Hvordan bygge?

- Alt nytt næringsliv springer ut av noe eksisterende – bygg på sterke kompetansemiljøer
- Kunnskapsmiljøene må styrkes, spesialiseres og være i tett interaksjon med næringslivet i regionen
- Alle næringer er potensielt kunnskapsbaserte – styrk kunnskapen i eksisterende næringer
- Stimuler samarbeid og nettverk – nesten all innovasjon skjer i **interaksjon** mellom komplementære aktører
- Arbeidsmarkedene må bli større, blant annet gjennom effektiv infrastruktur
- Skap effektive push-mekanismer for kommersialisering av forskningsresultater og teknologi
- Stimuler pull-mekanismer gjennom såkornfond, business angels og gjennom kompetente eiere

For Sogn og Fjordane
handler det om å være
best på koplinger